

innovációs munka ugyan nő, de csökkenő mértékben. Ez megmutatkozik a publikációk számában is.

Ezeknek az elméleti modelleknek a tudománypolitikára és a kiadói tevékenységre tett hatása jelentős, de sajnálatos módon nem kellőképpen veszik figyelembe.

Lotka törvényéből az is következik, hogy a múltbeli publikációk megnövelik a jövőbeli publikálás valószínűségét. Nagyobb valószínűséggel fogja az ötvenedik cikket megírni az, aki már negyvenkilencet publikált, mint egy olyasvalaki, aki négyet adott

közre, ír egy ötödiket. Ez nem jelenti azonban az Emerald számára, hogy elegendő rápillantania szerzői adatbázisára, s könnyen kiszűrheti jövőbeni valószínű szerzőit, hiszen figyelembe kell vennie a fentebb említett befolyásoló tényezőket is. Lotka törvénye azonban szilárd keretet nyújt ahhoz, hogy a részletes elemzést elvégezhessék.

/ROWLANDS, Ian: Emerald authorship data, Lotka's law and research productivity. = *Aslib Proceedings*, 57. köt. 1. sz. 2005. p. 5–10./

(Papp István)

SocINDEX vagy Sociological Abstracts a szociológia tanulmányozásához?

Amikor az EBSCO 2005 áprilisában meghirdette új adatbázisát, a SocINDEX-et, kissé bonyolultabbá tette a könyvtárosok életét, hiszen versenytársat kínált a CSA *Sociological Abstracts*-ének (SA), amely már régóta az egyetemi könyvtárak legkedveltebb adatbázisa volt a szociológia területén. A könyvtárosoknak mostantól két jól ismert adatbázis-forgalmazó cég termékei közül kell választaniuk.

A CSA weboldalának tanúsága szerint az 1952-ben indított SA több mint 1800 folyóiratot, valamint könyveket, disszertációkat és konferencia-előadásokat indexel, tesz visszakereshetővé, és lát el kivonattal. A források megválasztása, az adatbázis jól tagolt keresőfelülete (CSA Illumina), valamint a könnyen kezelhető tezaurusz miatt sok könyvtáros ragaszkodik a CSA termékéhez.

Az SA-hoz hasonlóan a SocINDEX is folyóiratok, könyvek és konferencia-előadások anyagát indexeli és kivonatolja a szociológia és határtudományai területén, s ennek eredményeként több mint 1 600 000 rekordot tartalmaz az adatbázis weboldala szerint. Sokak által ismert keresőfelülete és teljes szövegű változata, a „SocINDEX Full Text” miatt sok könyvtáros tér át az EBSCO adatbázisára.

A szerző, aki a Baker University elektronikus szolgáltatásokkal foglalkozó könyvtárosa, felteszi a kérdést, vajon a saját könyvtárában is követnie kell ezt a példát?

A döntés előtt mindig végig kell gondolni a használati igényeket. A Baker University könyvtára 2700

olyan diákot lát el, akik alap- és mesterképzésben vesznek részt, és kiszolgálja a továbbképzésben részt vevők igényeit is. A szerző a szociológiának abból a definíciójából indul ki, amely a kari tájékoztatóban és a tantervben szerepel: a szociológia „a társadalmi magatartás, a társadalmi struktúra és a társadalmi változások tudományos tanulmányozása”. A stúdiumok során a diákoknak szociológiai kutatásokban és terepgyakorlatokon is részt kell venniük, a továbbképzésben részt vevők záródolgozatának pedig a tudomány és a technika valamilyen társadalmi aspektusát kell érintenie. Az egyetemen tehát a valódi szociológiai irodalom tanulmányozására minden képzési szinten szükség van. Ezért a döntés előtt meg kellett vizsgálni, hogy a két adatbázis közül melyik felel meg jobban az egyetem igényeinek, hogy a könyvtár az egyetem számára legjobb szociológiai adatbázist válasszhassa.

Az SA-t és a SocINDEX-et a folyóiratok száma, a keresés minősége és a kereséshez szükséges tárgyszókészlet alapján hasonlították össze.

A folyóiratok száma

Az EBSCO a SocINDEX-et az első perctől kezdve úgy hirdette, mint a legszélesebb körű szociológiai tudományos adatbázist, amely felöleli a szociológiai témakörök legszélesebb spektrumát. Bevallásuk szerint a SocINDEX 2908 folyóiratot tár fel, szemben az SA 1858 folyóiratával. A legfontosabb megfigyelés az összehasonítás során azonban az volt, hogy két különböző EBSCO-folyóiratlista léte-

zik! Egy SocINDEX marketinglista 3379 címmel, amelyben benne vannak azok a címek is, amelyeket a már meglévő szerződések alapján, de még csak a jövőben fognak feltárni, és az EBSCO adminisztratív moduljában közölt aktuális lista, amely a 2006. márciusi állapot szerint 1507 címet tartalmaz, az előbbinek kevesebb mint a felét. Mi több, az EBSCO meghirdette, hogy 2006 januárjától indexelni fogja a CSA két adatbázisa, a *Criminal Justice Abstracts (CJA)* és a *Social Services Abstract (SSA)* által feldolgozott folyóiratokat is. A valóságban azonban mindössze 157 címet tár fel a CJA által indexelt 643 folyóiratból. Az EBSCO-nak a folyóiratok mennyiségére vonatkozó állításai közül egyik sem bizonyult igaznak, bár az EBSCO helyi üzletkötőjének nyilatkozata szerint már megkötötték azokat a szerződéseket, amelyekre ezeket a kijelentéseket alapozták. Ha viszont a CSA SA-t nézzük, akkor azt az 1858 címet kapjuk, amiért fizettünk, és amit meghirdettek.

Az összehasonlító vizsgálathoz a szerző létrehozott egy adatbázist a folyóiratcímek listájából; elérhető a www.bakeru.edu/library/soc_compare.html webcímen. Ebbe az adatbázisba 2006 márciusában letöltötte a CSA SA, az SSA és a CJA folyóiratlistáját a CSA weboldaláról, és a SocINDEX két különböző tartalmú folyóiratlistáját az EBSCO web-

oldaláról és adminisztratív moduljából. Az összehasonlító adatbázis első, majd második mezőjébe behívott adatbázisok folyóiratlistái válnak így összehasonlíthatóvá, s ebből kiderülnek az azonosságok és a különbségek, az átfedések, és a csak az egyik vagy csak a másik adatbázisban szereplő folyóiratcímek.

A keresés minősége

A keresés minőségének ellenőrzéséhez két mintakeresés szolgált alapul. Az első tipikusan szociológiai téma: „ugyanahhoz a nemhez tartozó párok által nevelt gyermekek” témában végzett keresést a kolléganő deszkriptorok segítségével. A másik téma inkább gazdasági vonatkozású volt, a keresés pedig kulcsszavas kereséssel történt. A téma: „a munkaerő jellemzőinek jelenlegi változása” volt. Az összehasonlítás eredményét az 1. és a 2. táblázat mutatja.

A két keresés legnyilvánvalóbb eredménye az volt, hogy az SA találatainak száma az inkább szociológiai témában duplája volt a SocINDEX-ének, míg a második esetben, az inkább a gazdasági, üzleti élethez tartozó témában ez fordítva volt. *Ugyanilyen fordított arány mutatkozott a két témában a*

1. táblázat

Az #1. keresés eredménye

	Összes találat	Lektorált/tudományos folyóiratok	Disszertáció	Konferenci anyag	Könyv, monográfia	Mindkét találati listán szerepel	Mindkét adatbázisban szerepel	A másik adatbázisban nem szereplő tételek száma
CSA*	28	20**	3	2	0	1	5	22
EBSCO	13	10	0	0	1	1	7	5

*A CSA Sociological Abstracts, Social Services Abstracts, Community of Scholars adatbázisai.

**A konferenciákra és a disszertációkra vonatkozó idézetek nincsenek benne a lektorált/tudományos folyóiratok rovatban a CSA-ban.

2. táblázat

Az #2. keresés eredménye

	Összes találat	Lektorált/tudományos folyóiratok	Disszertáció	Konferenci anyag	Könyv, monográfia	Mindkét találati listán szerepel	Mindkét adatbázisban szerepel	A másik adatbázisban nem szereplő tételek száma
CSA*	13	7**	3	2	0	2	4	7
EBSCO	37	34	1	0	0	2	7	28

*A CSA Sociological Abstracts, Social Services Abstracts, Community of Scholars adatbázisai.

**A konferenciákra és a disszertációkra vonatkozó idézetek nincsenek benne a lektorált/tudományos folyóiratok rovatban a CSA-ban.

lektorált és tudományos folyóiratoknál – több tudományos folyóiratról volt találat a CSA-ban az első témában és fordítva –, illetve a másik adatbázisban nem szereplő, egyedi tételek arányszámában több, csak a CSA-ban szereplő tétel jött ki az első, szociológiai keresőkérdésre, illetve több, csak az EBSCO-ban szereplő tétel a második, inkább gazdasági kérdésre.

A keresés meglepetéssel szolgált az SA folyóiratlistájára vonatkozóan! Az első témakeresés találati között forrásként szerepelt a *Child Development* c. folyóirat, csak hogy ez nem szerepelt az SA kurrens folyóiratlistájában. Ebből arra lehet következtetni, hogy az SA tényleges folyóiratlistája sokkal gazdagabb, mint azt a hivatalos lista tükrözi. Ez egyébként hátrányosan érinti a használat, mert nem tud reálisan tájékozódni sem az adatbázis forrásanyagáról, sem az egyes folyóiratok időbeli lefedettségéről.

Az összehasonlítás további érdekessége, hogy míg a hivatalosan meg nem hirdetett *Child Development*-ből az SA halmazába bekerült egy találat, addig az EBSCO folyóiratlistáján 1930-tól máig feldolgozottként hirdetett lapból ugyanez a tétel nem szerepel a SocINDEX találati halmazában. Míg az EBSCO ennek a folyóiratnak a teljes lefedettségét ígéri forráslistájában, addig az évek-re vonatkozó limitnél kiderül, hogy a folyóirat 1995–1999 közötti anyaga nem szerepel benne. Az SA-ban az említett folyóiratról ugyanezen évek teljes anyaga indexelve van, annak ellenére, hogy a lap az adatbázis folyóiratlistáján nem szerepel!

Egy másik fontos megfigyelés, hogy az EBSCO tételei olyan forrásokból jöttek, amelyeknek kevés közük van a szociológiához, például a *Human Resource Development* (a *Business Sources Premier* adatbázis folyóirata), a *Psychological Report* (a *PsycINFO* adatbázis), és két tétel került be a *New York Times*-ből, amely nem kifejezetten tudományos kutatási célú, szociológiai adatbázisba való.

Végül, bár mindkét adatbázis tartalmaz adatokat disszertációkból és konferencia-előadásokról, csak az SA-ból volt találat a keresésekben.

Összegzés: Sajnálatosan a CSA folyóiratlistája nem teljes, és nem ad tájékoztatást az időbeli lefedettségéről sem, a SocINDEX-től viszont elvárható lenne, hogy sokkal nagyobb hangsúlyt helyezzen a valódi szociológiai forrásokra.

Különbségek az ellenőrzött szókészletben

A SocINDEX is és a CSA is ellenőrzött szókészletet, természetes nyelvi keresőrendszert használ. Az SA deskriptorai az *SA Thesaurus of Sociological Indexing Terms* 6. kiadásából valók. A SocINDEX deskriptorai szabványosak, szókészletét annak a lexikográfusnak a vezetésével szerkesztették, akinek a nevéhez a *PsycINFO* tezaurszának a fejlesztése is fűződik.

A két keresett halmaz összehasonlítása során meglepetéssel tapasztalható, hogy alig néhány azonos bibliográfiai tétel szerepel bennük annak ellenére, hogy a két adatbázis folyóiratlistája között nagy az átfedés, 500 cím híján azonos lapokból áll.

A SocINDEX-ben attól függött a halmazban megjelent tételek száma, hogy hogyan, milyen formában és milyen keresőmezőbe írtuk be ugyanazokat a keresőszavakat. Három különböző variációt alkalmazva a találatok mennyiségi eltérése 13, 15, illetve 36 tétel között mozgott. A legkisebb halmaz akkor jött létre, amikor a *Subject Terms* indexet használva a kereső űrlapba másolt szövegre kerestünk.

A SocINDEX keresési inkonzisztenciájával szemben a CSA-ban a tezaursz felől és a részletes keresés (advanced search) felől indított keresés ugyanazt a halmazt eredményezte. Feltűnő azonban, hogy például az *American Sociological Review* esetében, amelyet mindkét adatbázis feldolgoz, nem ugyanazokat a deskriptorokat használják a tételek leírására. Ez a keresésekben azt eredményezte, hogy míg a SocINDEX legnagyobb találati halmazába bekerült egy témába vágó tanulmány az említett folyóiratról, az SA tezaurszos és részletes keresése során ugyanez a tétel nem volt a találatok között.

Összegzés: Az összehasonlításnál nem találtak releváns minőségi különbséget a tárgyszókészletek között, de a keresés konzisztensebb, kevésbé bizonytalan eredményt hozott az SA-ban, attól függően, hogy milyen módszert választottak a kereséshez.

A Baker University könyvtárban a Sociological Abstracts győzött

Végül is a Baker University könyvtára a CSA Sociological Abstracts megújítása mellett döntött,

mert úgy érezték, hogy jelenleg több, valóban szociológiai folyóiratcím tartalmaz, több a csak benne feltárt konferencia-előadás és disszertáció, és mert nem tartalmaz vegyes témájú, általános, nem szakterületi forrásokból származó tételeket. Az SA másik nagy előnye, hogy azt reklámozza, amilyen valójában, és nem azt, amilyen szeretne lenni, mint az EBSCO a maga marketingszempontú folyóiratlistájával, és a jövő terveire vonatkozó beszámolókkal.

Mindazonáltal, ha az EBSCO-nak sikerül megvalósítania a marketingosztálya által beharangozott megaméretű folyóiratlistát, akkor új helyzet áll elő. Akkor újabb döntést kell hozni arról, hogy vajon mi a fontosabb ismérve egy jó szociológiai adatbázisnak: a folyóiratok nagy száma, illetve nagymértékű időbeli lefedettsége, vagy jó minőségű keresőfelülete?

Az egyetem szociológiaprofesszorának véleménye szerint a kutatóknak az a fontos, hogy ha szociológiai adatbázist használnak, akkor annak a forrásai

valóban szociológiai centrikusak legyenek. Az adatbázis szakszerűsége a szociológia oktatásában is fontos szerepet játszik, hiszen a tanár nem szeretné, ha diákjai újságokból (pl. *New York Times*), népszerű folyóiratokból vennék adataikat a szakmai lapok helyett. A professzor szerint jelenleg a diákok az EBSCO-kereséseknél nem válogatnak a találatokból szakmai szempontok szerint, azt olvassák el, amit először kidob a gép.

Mire van szüksége a Baker University könyvtárnak? Természetesen mindkét adatbázis előnyeire. Minél több szociológiai, illetve szociológia közeli folyóiratra, és jól kialakított szókészletre. Arra, hogy az SA adatbázisába kerüljenek be indexelésre a CJA folyóiratai is. Persze jó lenne megoldani a teljes szövegű változatról is!

TODD, Julia: Choosing databases for sociology studies: SocINDEX or Sociological Abstracts? = Online, 30. köt. 4. sz. 2006. p. 35–38./

(Karch Erika)

Közkönyvtárak a norvég politikusok és döntéshozók szemében

Minthogy a politikusoktól függ a könyvtárak költségvetése, nem közömbös az a kérdés, hogyan is vélekednek ők a könyvtárakról. A cikk norvég szempontból vizsgálja a problémát, s elemzését hét országgyűlési képviselővel és négy főtisztviselővel 2003-ban lebonyolított mélyinterjúra, valamint egy 1999-ben lebonyolított felmérésre alapozza. (A felmérésbe az önkormányzatok politikusainak 5%-át, valamint minden szakképzett könyvtárost bevontak.)

A közkönyvtárak szerepét mindenekelőtt az oktatás támogatásában látják, valamint az olvasás és az irodalmi-kulturális értékek előmozdításában. Ebben egyetértenek a parlamenti és a helyi politikusok.

A politikusok nem tekintik lényegesnek a könyvtárakat a demokrácia és a társadalmi egyenlőség szempontjából, bár a helyi politikusok 20%-a ezt a könyvtárak legfontosabb küldetésének nevezte. A könyvtárakért felelős főtisztviselők szélesebb társadalmi és politikai kontextusban szemlélnek a közkönyvtárakat, mint a politikusok (pl. fontosnak tekintik szerepüket a demokrácia gyakorlásában, a

hátrányos helyzetű, marginalizált csoportok támogatásában).

Azok, akik szakmai alapon felelősek a könyvtárpolitikáért, úgy vélik, hogy a könyvtáraknak és a könyvtárosoknak információszolgáltató minőségükben függetleneknek kell lenniük a hatóságoktól és a különféle érdekcsoportoktól. Noha a politikusok – kisebb-nagyobb eltéréssel – ugyancsak tisztában vannak a könyvtárosok szerepével, az információkhoz való hozzáférés szabadságának őrzésében, kifejezetten egyikük sem említette a függetlenségnek ezt a követelményét.

Érdekes, hogy két évvel az Oslóban megrendezett IFLA-kongresszus előtt a közkönyvtárakért felelős politikusok körében az IFLA gyakorlatilag nem volt kitárható.

AUDUNSON, Ragnar: How do politicians and central decision-makers view public libraries? The case of Norway. = IFLA Journal, 31. köt. 2. sz. 2005. p. 174–182./

(Papp István)